

آئین نامه تاسیس موسسات آموزشی، تحقیقاتی و حرفه ای طب سنتی ایرانی

فصل اول: کلیات

مقدمه:

مقوله سلامت یکی از موضوعات راهبردی و دارای ملاحظات امنیت ملی قلمداد می‌شود و کشورهای دارنده پیشینه تمدنی کهن، درصدد استفاده حداکثری از این مزیت نسبی هستند؛ بویژه اگر بسترهای فرهنگی و اعتقادی آنها، پیوند وثیقی با اندوخته‌های طبی آنها داشته باشد. طلوع خورشید انقلاب اسلامی، طلوعه‌ساز احیا و پدیدارساز داشته‌های مکتب حکمی طب سنتی ایرانی و زمینه‌ساز پالایش، پویایی و روزآمدی آن شد. به برکت حمایت‌های امامین انقلاب، این نهال نورسته، مسیر تعالی و توسعه خود را بازیابی و گستره آن از سطح جامعه به مراکز آموزش عالی تسری یافت. همپوشانی آموزه‌های برگرفته از فرهنگ غنی ایرانی و اسلامی، برخورداری کشور از پوشش متنوع گیاهی، ظرفیت‌های تولید دانش از داشته‌های کهن طبی، تجارب ارزشمند طبی مجربان و اقبال روزافزون آحاد جامعه به روش‌های طب سنتی، از مزیت‌های نسبی توجه به توسعه و تعالی مکتب طب سنتی ایرانی به شمار می‌روند.

ماده ۱: مستندات قانونی

این آئین‌نامه به منظور بسترسازی، تمهید، تسهیل و اجرای اهداف، راهبردها و اقدامات مندرج در سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی مصوب تیرماه ۱۳۹۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی (با محوریت مفاد بند ۵-۲ سند) و در سایه اهتمام ویژه آن شورا به راهبری پویای امور مرتبط با طب سنتی ایرانی، به استناد تبصره ۲ ابلاغیه مورخ ۱۴۰۳/۲/۱۹ ریاست محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی، به شرح زیر تدوین می‌گردد.

ماده ۲: تعاریف

در این آئین‌نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:

- ۱- علوم طب سنتی ایرانی: به کلیه علوم، فنون و مهارت‌های مرتبط با مکتب طب سنتی ایران از جمله پزشکی، داروسازی، علوم حکمت بنیان، علوم پایه، پیراپزشکی، طبیب‌یاری (پرستاری)، عرضه فرآورده‌های طبیعی و سنتی اطلاق می‌گردد. از این پس برای رعایت اختصار، در این آئین‌نامه، به جای علوم طب سنتی ایرانی، طب سنتی ایران گفته خواهد شد.
- ۲- طب مکمل: همه‌ی روش‌های تشخیصی، درمانی، حفظ و ارتقای سلامتی تایید شده است که در حیطه طب رایج یا طب سنتی ایران جای نمی‌گیرند. از این پس برای رعایت اختصار، در این آئین‌نامه، به جای طب مکمل، واژه مکمل به کار خواهد رفت.
- ۳- موسسات آموزشی: به موسسات یا مراکزی اطلاق می‌گردد که وفق ضوابط قانونی برای ارائه آموزش‌های پایه، ترویجی و فرهنگ‌سازی، مهارتی، فنی، حرفه‌ای یا دانشگاهی تاسیس شده‌اند.
- ۴- موسسات تحقیقاتی: مراکز و موسساتی که با هدف تحقیق و پژوهش با گرایش‌های درون‌رشته‌ای، بین‌رشته‌ای و چندرشته‌ای از سوی اشخاص حقیقی یا حقوقی واجد صلاحیت، وفق مجوزهای قانونی تاسیس شده‌اند.

- ۵- موسسات حرفه‌ای: همه‌ی واحدها، مراکز یا موسساتی که برای ارائه خدمات مرتبط با علوم طب سنتی ایران یا طب مکمل و یا برای تولید یا عرضه اقلام، فرآورده‌ها، محصولات، وسایل، لوازم یا تجهیزات مربوط به این خدمات تاسیس شده‌اند.
- ۶- معاونت: معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری.
- ۷- ستاد: ستاد توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب سنتی مندرج در سند، که بعدها به ستاد توسعه اقتصاد دانش‌بنیان گیاهان دارویی و طب سنتی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری تغییر نام داد.
- ۸- کارگزار: به شخص حقیقی یا حقوقی اطلاق می‌گردد که به منظور انجام یا مباشرت در انجام برخی از تکالیف قابل برون‌سپاری موضوع این آئین‌نامه، به کار گرفته شده و در ازای انجام آن کار، کارمزد دریافت می‌نماید.
- ۹- شورای معین طب سنتی ایرانی و مکمل ستاد توسعه اقتصاد دانش‌بنیان گیاهان دارویی و طب سنتی: شورای کارشناسی، که از سوی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری، ذیل ستاد توسعه اقتصاد دانش‌بنیان گیاهان دارویی و طب سنتی، تشکیل شده و عهده‌دار رسالت‌های مندرج در این آئین‌نامه خواهد بود. از این پس برای رعایت اختصار، در این آئین‌نامه، بجای شورای معین طب سنتی ایرانی و مکمل ستاد توسعه اقتصاد دانش‌بنیان گیاهان دارویی و طب سنتی، شورای معین ستاد گفته خواهد شد.
- ۱۰- مجربان: افرادی که به لحاظ تجربی واجد دانش و یا مهارت‌های عملی در حوزه علوم طب سنتی ایرانی و طب مکمل بوده ولیکن فاقد مدارک دانشگاهی مربوطه می‌باشند.
- ۱۱- واحد عرضه مفردات سه‌گانه (معدنی، گیاهی و حیوانی)، محصولات طبیعی و سنتی: به واحدهای صنفی اطلاق می‌گردد که وفق مقررات، جواز کسب دریافت نموده و به فروش انواع مجاز مفردات سه‌گانه (معدنی، گیاهی و حیوانی)، موادغذایی فراسودمند، عرقیات، اقلام بهداشتی، زینتی و آرایشی گیاهی دارای مجوز، مبادرت می‌ورزند. در این آئین‌نامه برای رعایت اختصار، به این واحدها، عطاری اطلاق می‌گردد.
- ۱۲- داروخانه طبیعی و سنتی: موسسه‌ای است پزشکی که با اخذ مجوز از کمیسیون موضوع ماده ۲۰ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی، دارویی، مواد خوردنی و آشامیدنی، تاسیس و به ارائه خدمات و عرضه فرآورده‌های طبیعی و سنتی، مبادرت می‌نماید. فرآورده‌های طبیعی، دسته‌ای از فرآورده‌های ساخته شده با منشاء گیاهی، حیوانی، معدنی، میکروارگانیسم‌ها یا فرآورده‌های حاصل از آنها است که به صورت خام و یا فرآوری شده به منظور پیشگیری و درمان در انسان مورد استفاده قرار می‌گیرند. این فرآورده‌ها به اشکال مختلفی همچون قرص، کپسول، کپلت، پودر، ساشه، گرانول، کپسول نرم، آمپول، محلول تزریقی، محلول‌های خوراکی و غیرخوراکی، عصاره و اسانس، ویال خوراکی، کرم، پماد، ژل، خمیر، روغن، اسپری، استیک، پلاستر، شیاف، لوسیون، شامپو، دمنوش، ورقه‌های خوراکی، پاستیل و آب‌نبات و نظایر آن عرضه می‌شوند و دارای فرمولاسیون خاص، ثابت و قابل اندازه‌گیری بوده و از ستاد یا سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مجوز عرضه دریافت نموده باشند. داروهای سنتی، داروهایی هستند که به طور متواتر در کتب مرجع طب سنتی ایران ذکر شده‌اند و عملیات تهیه این داروها صرفاً شامل مواردی است که در کتب مرجع طب سنتی ایران ذکر شده است و از ستاد یا سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجوز عرضه دریافت نموده باشند.
- ۱۳- روش اجرایی و دستورالعمل: روش اجرایی به رویکردهای کلی برای انجام فعالیت‌ها و وظایف اشاره داشته و مشتمل بر مراحل مختلف، روش‌ها و فرآیندهای کلی انجام کارها است، در حالیکه دستورالعمل شامل جزئیات اقدامات، ترتیب انجام و روش‌های مشخص برای دستیابی به برنامه‌های مندرج در آئین‌نامه می‌باشد؛ لیکن برای رعایت اختصار، در این آئین‌نامه بجای هر دو واژه، از واژه دستورالعمل استفاده خواهد شد.

ماده ۳: اهداف

با عنایت به ظرفیت فراوان شیوه‌های موجود در طب‌های سنتی و مکمل، توسعه استفاده از گیاهان دارویی، مواد، ترکیبات و فرآورده‌های گیاهی و طبیعی، روش‌های درمانی غیردارویی، جایگاه والای ابعاد فراجسمانی سلامت، نقش مهم سبک زندگی و خودمراقبتی، این آئین‌نامه با اهداف عمده زیر تدوین شده است:

- ۱- فراهم نمودن بستری ضابطه‌مند و روزآمد برای فعالیت‌های حوزه طب سنتی ایران و طب مکمل در بخش‌های آموزشی، تحقیقاتی و خدماتی در چارچوب تکالیف ستاد و تبصره ابلاغی پیش‌گفت از طریق تشکیل شورای معین برای ستاد
- ۲- احصاء حدود اختیارات، تکالیف و طرح کلی عملکرد در بخش‌های سه‌گانه آموزشی، تحقیقاتی و خدماتی با استناد بر مصوبه مورخ ۱۴۰۳/۲/۱۹
- ۳- تعالی بخشی و بهره‌گیری از ظرفیت طب کهن و تمدنی ایران زمین، منطبق بر ارزش‌های فرهنگی جامعه ایرانی و اسلامی
- ۴- هم‌افزایی بین‌رشته‌ای و چندرشته‌ای علوم و دانش‌هایی که به نوعی با حیطه سلامت مرتبط بوده و در زمره علوم طب سنتی ایران، رشته و روش‌های طب مکمل، تاریخ پزشکی و علوم انسانی مرتبط قرار می‌گیرند
- ۵- تقویت رویکرد تلفیق و یکپارچه سازی علوم پزشکی سنتی و مکمل در تعامل با طب رایج
- ۶- تجمیع کانون‌ها و ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل مراکز علمی، پژوهشی، خدماتی، فرهنگی و اجتماعی با هدف انسجام آموزش‌های علمی، کاربردی، فنی، حرفه‌ای و مهارتی از طریق بسیج امکانات موجود
- ۷- بسترسازی علمی و فرهنگی برای توسعه و تعمیق مبانی و روش‌های سلامت‌بخش، مبتنی بر داشته‌های کهن دانشی و دینی ایران اسلامی، با رویکرد جامع‌نگری و یکپارچه سازی
- ۸- معرفی ظرفیت‌ها و ظرفیت‌های نگرش چندبعدی و ساختارمند به مقوله سلامت، در ابعاد ملی و بین‌المللی با تأکید بر احیای دانش، نگرش، منش، کنش و ارزش‌های مطرح در طب سنتی ایران
- ۹- گردهم‌آوری علوم حکمت بنیان دارای کارکرد در طب سنتی ایران
- ۱۰- استفاده بهینه از نعمت خدادادی اقلیمی و تنوع پوشش گیاهی و منابع طبیعی با رعایت ملاحظات زیست محیطی
- ۱۱- پالایش و بهره‌گیری خردمندانه و هدفمند از تجارب افراد صاحب مهارت، دانش و تجربه که فاقد مدارک دانشگاهی مرتبط هستند.
- ۱۲- استفاده بهینه از ظرفیت‌های بخش خصوصی، بسترهای بین‌المللی به‌ویژه کشورهای دارای اشتراکات تمدنی و فرهنگی

فصل دوم: تکالیف و ترکیب شورای معین ستاد

ماده ۴: تکالیف شورای معین ستاد

شورای معین ستاد، مرجع اصلی تدوین پیش‌نویس تصمیم‌ها، سیاست‌ها، راهبردها و راه‌کنش‌های معاونت و ستاد، در حوزه طب سنتی ایران و مکمل بوده و با انجام مطالعات کارشناسی، موضوعات و طرح‌های نیازمند بحث و تصویب در جلسات ستاد، در محورهای سه‌گانه زیر را تهیه و برای تصویب نهایی به ستاد ارسال می‌کند.

۱- حوزه آموزش: کلیه موضوعات مرتبط با حیطه آموزش طب سنتی ایران و مکمل مانند آئین‌نامه‌های آموزشی، تشکیل و یا تغییر رشته‌ها، مقاطع و گرایش‌های تحصیلی، تشکیل گروه‌های آموزشی، دانشکده و موسسات آموزشی، تعداد پذیرش دانشجو جهت اعلام به سازمان سنجش،

ضوابط ارزشیابی و صدور مجوز و اعتباربخشی، تشکیل هیات‌های ممتحنه و ارزشیابی، تدوین ضوابط مربوط به برنامه‌های آموزشی (کوریکولوم) درس‌نامه‌ها و منابع درسی، شرایط اجرای برنامه‌های بازآموزی، توانمندسازی و دانش‌افزایی و سایر موارد مربوطه.

۲- حوزه پژوهش: شامل کلیه موضوعات مرتبط با پژوهش طب سنتی ایران و مکمل از جمله آئین‌نامه‌های پژوهشی، ضوابط تشکیل موسسات و مراکز تحقیقاتی، تشکیل کمیته اخلاق مرکزی و منطقه‌ای و یا استفاده از ظرفیت‌های موجود.

۳- خدمات: کلیه موضوعات مرتبط با خدمات طب سنتی ایران و مکمل در حیطه‌های زیر:

۳-۱) خدمات بالینی: اموری همچون تدوین راهکارهای ارتقای خدمات درمانی و تعالی بالینی، گردشگری سلامت، تدوین بسته‌های خدمات درمانی، تدوین شناسنامه، استاندارد و راهنمای خدمات بالینی، ضوابط مربوط به نظارت، ارزیابی و اعتباربخشی واحدهای ارائه خدمات، ضوابط مربوط به شیوه رسیدگی به شکایات از ارائه دهندگان خدمات، تدوین ضوابط تاسیس مراکز ارائه خدمات در بخش‌های چهارگانه آن مشتمل بر:

الف) حفظ الصحة و ارتقای سلامت (با رعایت قواعد سته ضروریه در بخش‌های فضای زیستی، تغذیه، خواب و بیداری، فعالیت فیزیکی و ورزش، شیوه‌های دفع فضولات بدنی، امورات نفسانی و معنوی)

ب) علاج بالتدبیر (درمان‌های مبتنی بر تغییر سبک زندگی)

ج) علاج بالئید (درمان‌های مبتنی بر مداخلات عملی دستی)

د) علاج بالدواء (درمان‌های مبتنی بر تجویز دارو)

۳-۲) خدمات دارویی: تمامی فرآیندهای مربوط به صدور پروانه و مجوز تاسیس واحدهای تولیدی، بسته‌بندی و یا عرضه گیاهان دارویی فرآوری شده و فرآوری نشده، فرآورده‌های طبیعی و سنتی، مفردات، مرکبات و محصولات و فرآورده‌های مربوطه.

۳-۳) خدمات مرتبط با لوازم و تجهیزات پزشکی: تمامی فرآیندهای مربوط به صدور پروانه و مجوز تولید، عرضه یا کاربری لوازم و تجهیزات پزشکی دارای کاربرد در طب سنتی ایران و مکمل.

تبصره ۱: شورای معین ستاد مکلف است کلیه موارد ارجاعی از طرف ستاد را بررسی و نتیجه را به ستاد اعلام نماید.

تبصره ۲: شورای معین ستاد مجاز است برخی از تکالیف خود را به کارگروه‌های زیرمجموعه خود واگذار نماید. سازوکار تشکیل و گردش کار این کارگروه‌ها به تصویب شورای معین ستاد خواهد رسید و در هر حال مصوبات کارگروه‌ها، پس از تصویب در شورای معین ستاد، از طریق دبیر این شورا برای رئیس ستاد ارسال می‌گردد.

تبصره ۳: ستاد مجاز است برخی امور اجرایی مربوط به مصوبات خود را به شورای معین ستاد تفویض نماید.

ماده ۵: ترکیب و تشکیل شورای معین ستاد

۱) ترکیب اعضای شورای معین ستاد به شرح زیر خواهد بود:

- معاون علمی، فن‌آوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری یا نماینده تام‌الاختیار ایشان به عنوان رئیس شورا
- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان به عنوان نایب رئیس شورا
- دبیر ستاد به عنوان دبیر شورا

- مدیر کل دفتر طب سنتی ایرانی و مکمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری یا نماینده تام الاختیار ایشان
- نماینده‌ی شورای عالی انقلاب فرهنگی
- سه نفر از صاحب‌نظران یا خبرگان حوزه طب سنتی ایران و یا مکمل به پیشنهاد دبیر ستاد و تأیید رئیس شورا
- دو نفر از صاحب‌نظران یا خبرگان حوزه طب سنتی ایران و یا مکمل به پیشنهاد وزیر بهداشت
- یک نفر از روسای دانشکده‌ها یا مدیران گروه‌های دانشکده‌های طب سنتی ایران به پیشنهاد دبیر ستاد و تأیید رئیس شورا
- یک نفر از صاحب‌نظران عضو انجمن‌های علمی طب سنتی ایران و مکمل به پیشنهاد دبیر ستاد و تأیید رئیس شورا
- یک نفر از صاحب‌نظران عضو انجمن‌های علمی طب مکمل به پیشنهاد دبیر ستاد و تأیید رئیس شورا
- یک نفر از صاحبان یا دست‌اندرکاران صنعت داروسازی سنتی و گیاهی به پیشنهاد دبیر ستاد و تأیید رئیس شورا

تبصره ۱: غیبت غیر موجه بیش از سه جلسه منجر به ابطال عضویت آن فرد و جایگزینی فرد جدید خواهد شد. تشخیص موجه بودن یا نبودن غیبت در اختیار رئیس شورا است.

تبصره ۲: شورای معین ستاد می‌تواند کارگروه‌های تخصصی را حسب مورد تشکیل داده و پیشنهادهای مربوطه را ابتدا در این کارگروه‌ها کارشناسی نماید. اتخاذ تصمیم در خصوص تعداد و اعضای کارگروه‌ها در اختیار رئیس شورای معین ستاد خواهد بود.

تبصره ۳: نمایندگان تام‌الاختیار به صورت رسمی و مکتوب برای شرکت در جلسات معرفی خواهند شد. در صورت عدم پاسخ وزارتخانه‌های عضو برای معرفی نماینده، رئیس شورا نسبت به فرد جایگزین، ترجیحاً از وزارتخانه‌ای که نماینده معرفی نکرده است، اقدام خواهد کرد.

(۲) شرایط تشکیل و تصمیمات شورا:

۱-۲: دعوت از اعضای شورای معین ستاد برای شرکت در جلسات شورا به صورت رسمی و مکتوب صورت می‌پذیرد. مدیریت شورا با رئیس و در صورت عدم حضور ایشان با نایب رئیس و در صورت عدم حضور ایشان با دبیر شورا خواهد بود.

۲-۲: کلیه اعضای شورا دارای حق رای هستند. در صورت دعوت کارشناس یا مشاور در جلسات شورا، حضور وی بدون حق رای بلامانع است.

۳-۲: جلسات شورا با حضور نصف به علاوه یک اعضای حاضر رسمیت خواهد داشت.

۴-۲: مصوبات شورا با رای اکثریت اعضای شرکت کننده، قطعی قلمداد خواهد شد.

۵-۲: مصوبات شورا توسط دبیر، تنظیم و برای رئیس ستاد ارسال خواهد شد. مصوبات شورای معین ستاد صرفاً پس از تأیید ستاد قابلیت اجرایی خواهد داشت.

فصل سوم: حوزه‌های عملکردی شورای معین ستاد

ستاد مجاز است در سه حوزه آموزشی، پژوهشی و خدماتی طب سنتی ایران و مکمل، امتیاز و مجوز فعالیت موسساتی همچون مرکز آموزش مهارتی، فنی و حرفه‌ای، گروه، دانشکده، دانشگاه، پژوهشکده، پژوهشگاه، مرکز تحقیقاتی، مرکز ارائه خدمات بالینی و سایر مراکز و واحدهای مرتبط با شرح تفصیلی زیر را صادر نماید.

ماده ۶: حوزه آموزش

۱- آموزش‌های مرتبط با سبک زندگی سالم:

محتوای ارائه شده در این نوع آموزش‌ها صرفاً مربوط به سبک زندگی و مشتمل بر سته ضروریه در بخش‌های فضای زیستی و محیط زندگی، تغذیه، خواب و بیداری، فعالیت فیزیکی و ورزش، شیوه‌های دفع فضولات بدنی، امورات نفسانی و سلامت معنوی می‌باشد.

تبصره ۱: از آنجا که محور این نوع آموزش‌ها، سبک زندگی بوده و مخاطب آن عموم مردم هستند، دخالت در درمان و دخل و تصرف در داروهای پزشک معالج و یا پرداختن به درمان در این نوع آموزش‌ها، ممنوع است.

تبصره ۲: جزئیات مربوط به این نوع آموزش‌ها از جمله سرفصل‌ها، منابع، مدرسین، فضای فیزیکی و سایر موارد در دستورالعمل‌های مربوطه ابلاغ خواهد شد.

۲- آموزش‌های مربوط به سطوح سه‌گانه خودمراقبتی:

خودمراقبتی به معنای فعالیت‌های آگاهانه، اکتسابی و هدف‌داری است که افراد به منظور حفظ حیات و ارتقای سلامتی خود انجام می‌دهند و در آن افراد از دانش و مهارت خود استفاده می‌کنند تا مسوولانه از سلامت خود مراقبت کنند. خودمراقبتی جایگزین مراقبت تخصصی نبوده بلکه مکمل آن است. خودمراقبتی رویکردی با ماهیت پیشگیرانه است و اثربخشی عمده آن در مقایسه با خدمات تخصصی درمانی، در قالب همان ماهیت پیشگیرانه آن است. در سه سطح خودمراقبتی، اقدامات خاصی به شرح زیر انجام می‌شود:

الف) سطح اول خودمراقبتی: سطح اول پیشگیری و شامل برنامه‌هایی است که به قصد مبارزه با بیماری‌هایی که می‌توانند در آینده باری را بر جامعه تحمیل کنند طراحی می‌شوند و معمولاً تثبیت رفتارهای مناسب در جامعه و جلوگیری از پیدایش رفتارهای بیماری‌زا را تعقیب می‌کنند. مداخله‌هایی که با هدف تغییر عوامل خطر و علت شناسی بیماری‌های موجود و اولویت دار افراد، طراحی و اجرا می‌شود نیز در زمره پیشگیری اولیه محسوب می‌شوند. در مجموع، گروه هدف برنامه‌های پیشگیری اولیه را افراد سالم تشکیل می‌دهند. محورهای اصلی خودمراقبتی در سطح اول پیشگیری عبارتند از: حفظ و ارتقای سلامت؛ اصلاح سبک زندگی و پیشگیری از بیماری‌ها

ب) سطح دوم خود مراقبتی: این سطح از پیشگیری شامل اقداماتی است که پیشرفت بیماری را در مرحله ناپیدای آن متوقف و از بروز بیماری جلوگیری می‌کند. پیشگیری ثانویه عمدتاً در حیطه پزشکی بالینی است. آزمون‌های غربالگری، برنامه‌های بیماری‌یابی منجر به تشخیص زودرس بیماری‌ها و درمان به موقع آن‌ها، مثال‌هایی از این سطح پیشگیری است. محورهای اصلی خودمراقبتی

در سطح دوم عبارت از تشخیص زودرس، درمان و کنترل بیماری پنهان، سازگاری بیمار با تشخیص احتمالی بیماری، تبعیت از شروع به موقع درمان مناسب می‌باشد.

ج) سطح سوم خودمراقبتی: هنگامی که فرایند بیماری از مراحل اولیه خود فراتر می‌رود هنوز هم می‌توان به وسیله آنچه پیشگیری سوم نامیده می‌شود اقدامات پیشگیری را انجام داد. در حقیقت به کار گرفتن همه تدابیر موجود برای کاهش یا محدود کردن نقص عضو و ناتوانی‌های حاصله از بیماری و به حداقل رساندن رنج و آسیب ناشی از انحراف از سلامت کامل و ارتقای قدرت تطابق بیمار با حالات بهبود ناپذیر معنای پیشگیری ثالثیه است. محورهای اصلی خود مراقبتی در سطح سوم عبارت از تشخیص بیماری، درمان و کنترل بیماری، سازگاری بیمار با بیماری یا ناتوانی، ارزیابی علائم و مصرف داروی مناسب، مراقبت تسکینی و توانبخشی می‌باشد. تبصره: جزئیات مربوط به این نوع آموزش‌ها از جمله مراکز مجاز، سرفصل‌ها، منابع، مدرسین، فضای فیزیکی و سایر موارد در دستورالعمل‌های مربوطه ابلاغ خواهد شد.

۳- آموزش‌های مهارتی، فنی و حرفه‌ای:

الف) کلیه نهادها و سازمان‌هایی که در حال حاضر دست‌اندرکار آموزش‌های مهارتی، فنی و حرفه‌ای هستند، در صورت تمایل می‌توانند از طریق انعقاد تفاهم‌نامه با معاونت، دوره‌های آموزشی طب سنتی ایران و مکمل را به بسته‌های آموزشی خود بیفزایند.

ب) تمامی مراکز و آموزشگاه‌های مجاز که در حال حاضر آموزش‌های مهارتی، فنی و حرفه‌ای که در موضوع فعالیت اساسنامه آنها، آموزش‌های حیطة سلامت درج شده، در صورت رعایت قواعد دوره‌های آموزشی و سایر الزامات ابلاغی معاونت، مجاز به ارائه دوره‌ها هستند. سایر آموزشگاه‌هایی که آموزش‌های حیطة سلامت در موضوع فعالیت اساسنامه آنها درج نشده، می‌توانند درخواست خود را برای ارائه آموزش‌های حوزه طب سنتی ایران و مکمل، به شورا یا کارگزاری‌های معرفی شده از سوی شورا ارائه و در صورت دارا بودن شرایط مندرج در دستورالعمل‌های مربوطه مجوز اخذ نمایند.

ج) شرایط راه‌اندازی موسسه آموزشی نوتاسیس برای ارائه آموزش‌های مهارتی، فنی و حرفه‌ای طب سنتی ایران و مکمل، در دستورالعمل‌های مربوطه ذکر خواهد شد.

د) برای افرادی که این دوره‌ها را با موفقیت سپری نمایند، طی سازوکاری که در دستورالعمل‌های مربوطه خواهد آمد، گواهی صادر می‌شود. لازم به ذکر است این دوره‌ها منتج به صدور مدرک تحصیلی نخواهد شد.

ه) جزئیات مربوط به مشخصات دوره‌های آموزشی از جمله عناوین، سرفصل‌ها، مدت، شرایط مدرسین، نحوه ارزیابی، هزینه، و سایر موارد هر دوره در دستورالعمل‌های مربوطه ابلاغ خواهد شد.

۴- آموزش‌های دانشگاهی طب سنتی ایران و مکمل:

الف) این آموزش‌ها صرفاً در موسسات آموزش عالی امکان پذیر بوده و منجر به صدور مدرک تحصیلی خواهد شد. تمامی موسسات آموزش عالی که در حال حاضر واجد مجوز فعالیت هستند در صورت انعقاد تفاهم‌نامه با معاونت و رعایت مشخصات دوره آموزشی مجاز به ارائه رشته‌های مربوطه خواهند بود.

ب) شرایط راه‌اندازی موسسه آموزش عالی نوتاسیس طب سنتی ایران و مکمل، در دستورالعمل‌های مربوطه ذکر خواهد شد.

ج) رشته‌های طب سنتی ایران و مکمل قابل ارائه در موسسات آموزش عالی، همچنین مقاطع هر رشته با پیشنهاد شورای معین، و تصویب ستاد خواهد بود.

ماده ۷: حوزه پژوهش

- ۱- ارزشیابی علمی طرح‌های تحقیقاتی درون موسسه آموزش عالی از طریق معاونت‌های پژوهشی موسسه صورت می‌گیرد.
- ۲- ستاد برای ارزشیابی علمی طرح‌های تحقیقاتی که از مسیر خارج از موسسه آموزش عالی واصل می‌شود، از سازوکار موجود در معاونت، یا کارگزاری و یا معاونت پژوهشی یکی از موسسات طرف قرارداد استفاده خواهد کرد.
- ۳- تمامی طرح‌های تحقیقاتی زیست پزشکی، مکلف به اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق مرکزی که از سوی ستاد تشکیل می‌شود، می‌باشند.
- تبصره: کمیته اخلاق مرکزی می‌تواند با مجوز ستاد در خصوص تشکیل کمیته‌های اخلاق منطقه‌ای و یا کمیته‌های اخلاق تخصصی اقدام نماید.
- ۵- هرگونه درخواست برای تشکیل مرکز تحقیقاتی در قالب دستورالعمل‌های مربوطه، در شورا بررسی خواهد شد.

ماده ۸: حوزه خدمات

۱. انواع مراکز ارائه خدمات:

خدمات طب سنتی ایران و مکمل می‌تواند در قالب‌های زیر ارائه شود:

۱-۱	مطب
۱-۲	داروخانه طبیعی و سنتی
۱-۳	مرکز ارائه خدمات طبیب‌یاری: این مرکز عهده‌دار انجام اموری همچون اعمال یداوی (بادکش، حجامت، دلک، غمز، ماساژ، تدهین، حقنه، آبن درمانی، زالودرمانی و سایر اعمال یداوی) و یا سایر دستوراتی که الزاما توسط پزشکان، خبرگان و افراد معالج ذیصلاح تجویز شده است، می‌باشد.
۱-۴	مرکز جامع خدمات طب سنتی ایران و مکمل: این مرکز مجاز به ارائه کلیه خدمات طب سنتی ایران و مکمل ابلاغی از سوی معاونت و یا سایر مراکز ذیصلاح که از سوی معاونت تعیین می‌گردد، خواهد بود.
۱-۵	مرکز طب پیشگیری، حفظ الصحة، خودمراقبتی و ارتقای سلامت: این مرکز جهت ارائه خدمات طب پیشگیری، آموزش، مشاوره، تشخیص و اصلاح مزاج و سبک زندگی، خودمراقبتی در سطوح سه گانه آن، مهارت‌های زندگی، مدیریت شکایات رایج و درمان‌های ساده خانگی، تدابیر مربوط به تقویت قوای عمومی و افزایش فرزندآوری و سایر مواردی که در دستورالعمل‌های مربوطه ذکر می‌شود، تشکیل خواهد شد.
۱-۶	عطاری

تبصره ۱: به منظور ساماندهی و ارتقای سطح کیفی خدمات، عطاری‌ها ذیل یک صنف مستقل قرار گرفته و جزو مشاغل تخصصی و فنی قلمداد و مشمول ماده ۱۳ قانون نظام صنفی خواهند شد. شیوه‌ی سپری نمودن آموزش‌های تخصصی این مشاغل در دستورالعمل‌های مربوطه تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: در صورت نبود متقاضی داروساز یا عدم همکاری برای تاسیس داروخانه طبیعی و سنتی در مراکز جامع خدمات طب سنتی ایران و مکمل، استقرار این واحدها در مراکز جامع بلامانع بوده و ارایه فرآورده‌های طبیعی و سنتی دارای مجوز، همچنین ترکیبات جالینوسی تجویز شده از سوی پزشکان، خبرگان و افراد ذیصلاح تجویز دارو در مرکز، در آنها بلامانع

است. در صورت استقرار این واحدها در مراکز جامع، مسوول فنی مرکز جامع، همزمان مسوول فنی واحد مزبور بوده و گذراندن دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت یا مهارتی داروسازی سنتی برای این دسته از مسوولین فنی الزامی است.

۱-۷ مراکز تولید و یا عرضه وسایل، لوازم یا تجهیزات مربوط به خدمات طب سنتی ایران و مکمل از جمله وسایل و لوازم مربوط به انواع اعمال یدای، انواع وسائل مربوط به شیوه‌های مختلف مصرف دارو، وسایل تشخیصی یا کمک تشخیصی، تجهیزات درمانی یا کمک درمانی

۱-۸ کلینیک‌های مامایی، پیراپزشکی و تغذیه

۲. واجدین ارائه خدمت:

۱-۲ کلیه دانش‌آموختگان دانشگاهی که دوره‌های طب سنتی ایران و مکمل مورد تایید معاونت را سپری نموده و یا مدرک تحصیلی آنها جزو رشته‌های طب سنتی ایران و یا مکمل باشد، مجاز به ارائه آن دسته از خدمات طب سنتی ایران و مکمل خواهند بود که در محدوده‌ی تعریف شده رشته مربوطه و یا شرایط مندرج در دستورالعمل‌های مربوطه باشد.

تبصره ۱: دانش‌آموختگان رشته‌های پروانه‌دار (پزشکی، داروسازی، مامایی، پیراپزشکی و تغذیه) به صورت مستقل قادر به ارائه خدمت می‌باشند. پروانه فعالیت این افراد از سوی سازمان‌های صنفی مربوطه صادر خواهد شد.

تبصره ۲: طبیب‌یاران یا تحت نظر پزشک و یا مجربان در مراکز ارائه‌ی خدمات طبیب‌یاری، خدمات تجویز شده از سوی ایشان را ارائه خواهند داد.

تبصره ۳: امکان ارائه خدمات برای سایر رشته‌های بدون پروانه صرفاً تحت نظر افراد معالج ذیصلاح مجاز میسر است.

۲-۲ نحوه ارائه خدمات طب سنتی ایران و مکمل از سوی مجربان و حکما، در دستورالعمل‌های مربوطه تعیین خواهد شد.

۳-۲ عطاری: متصدیان این واحدها مجاز به ارائه هیچگونه خدمات طبی از جمله معاینه، تجویز و فرمولاسیون دارو، درمان‌های یدای و سایر امور درمانی نبوده و صرفاً عهده‌دار عرضه و فروش مفردات و محصولات طبیعی هستند. پروانه کسب این افراد از سوی اتحادیه‌های صنفی مربوطه صادر خواهد شد.

۴-۲ متصدیان واحدهای تولید و یا عرضه وسایل، لوازم یا تجهیزات مربوط به خدمات طب سنتی ایران و مکمل پس از دریافت مجوز کسب و فعالیت از مراجع قانونی و اتحادیه‌های صنفی مجاز به فعالیت هستند.

تبصره: ستاد نسبت به تنظیم سیاست‌ها و دستورالعمل‌های مربوطه مشاغل مربوط به واحدهای تولید یا عرضه وسایل، لوازم یا تجهیزات مربوط به خدمات طب سنتی ایران و مکمل که تاکنون شرایط اخذ مجوز راه‌اندازی آنها نامشخص بوده و یا به گونه‌ای بوده که منجر به صدور مجوز نشده است، اقدام خواهد کرد.

۳. استاندارد و تعرفه خدمات:

خدماتی که در حال حاضر واجد استاندارد و تعرفه هستند، تا زمان اعلام استاندارد و تعرفه‌های جدید از سوی ستاد، تابع ضوابط اعلامی از سوی سازمان‌ها و وزارتخانه‌های مربوطه بوده و رعایت آنها برای ارائه دهندگان خدمات مزبور الزامی است. برای سایر خدمات، ضوابط اعلامی از سوی معاونت ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۹: مراکز جامع طب سنتی ایران و مکمل مجاز به ارائه امور سه‌گانه آموزش، پژوهش و انواع خدمات طب سنتی ایران و مکمل پیش‌گفت، در محدوده‌ای که از سوی معاونت ابلاغ خواهد شد، می‌باشند.

فصل چهارم: نظارت، اعتباربخشی و رسیدگی به شکایات

ماده ۱۰: نظارت و رسیدگی به شکایات

۱. نظارت بر فعالیت و رسیدگی به شکایات مربوط به مراکز آموزشی اعم از آموزش عالی و غیرآموزش عالی از سوی ستاد مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت.
  ۲. نظارت بر فعالیت دانش‌آموختگان دانشگاهی، تا زمان اعلام دستورالعمل‌های نظارتی جدید و تعیین سازوکار نظارت از سوی ستاد، بر اساس ضوابط موجود، از طریق سازمان‌های صنفی مربوطه و یا واحدهای نظارت بر درمان دانشگاه‌ها انجام خواهد شد.
  ۳. نظارت بر فعالیت و فرآیند رسیدگی به تخلفات و شکایات سایر افراد مجاز به ارائه خدمات بالینی، بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه صورت خواهد پذیرفت.
  ۴. نظارت بر فعالیت عطاری‌ها همچنین واحدهای تولید یا عرضه وسایل، لوازم یا تجهیزات مربوط به خدمات طب سنتی ایران و مکمل بر عهده اتحادیه‌های صنفی و کارگزاری‌های مورد تایید معاونت خواهد بود. رسیدگی به شکایات مربوط به نحوه ارائه خدمات متصدیان این دو واحد صنفی، پس از تشکیل پرونده در اتحادیه صنفی و یا شکایت مستقیم شاکی در تعزیرات حکومتی و بر اساس قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی و یا سایر قوانین مربوطه انجام خواهد پذیرفت.
- تبصره: کلیه ضوابط و چک لیست‌های نظارتی مربوط به بندهای بالا در قالب دستورالعمل‌های مربوطه که از سوی شورای معین ستاد تدوین و پس از تایید ستاد ابلاغ خواهد شد، صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۰: اعتباربخشی

به منظور ارتقای سطح کیفی و کمی خدمات ارائه شده از سوی واحدهای مختلف آموزشی، پژوهشی و خدماتی، ضوابط اعتباربخشی آنها در قالب دستورالعمل ابلاغ خواهد شد.

فصل پنجم: سایر موارد

ماده ۱۱: همپوشانی احتمالی مفاد این آئین‌نامه با تکالیف یا اختیارات سایر نهادها و سازمان‌ها، همچنین چالش‌های احتمالی اجرایی در جلسات ستاد مورد بررسی قرار گرفته و در صورت عدم حل تعارضات محتمل، موضوع از طریق رئیس ستاد به شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان مرجع نهایی تصمیم‌گیری، منعکس خواهد شد.

ماده ۱۲: معاونت به منظور تسریع در صدور مجوزها، در اسرع وقت نسبت به بارگزاری خدمات و شرایط اعطای مجوزها در درگاه ملی مجوزها اقدام خواهد نمود.

ماده ۱۳: معاونت حداکثر ظرف مدت سه ماه نسبت به تنظیم و ابلاغ دستورالعمل‌های مربوطه اقدام خواهد کرد.

ماده ۱۴: معاونت در صورت نیاز نسبت به بازبینی این آئین‌نامه اقدام و آخرین نسخه آئین‌نامه را در تارنما (وب سایت) خود منتشر خواهد کرد.

ماده ۱۵: معاونت در خصوص برون‌سپاری حداکثری امور غیرحاکمیتی به کارگزاری‌ها در چارچوب دستورالعمل‌های اجرایی مربوطه اقدام خواهد نمود. شیوه نظارت بر عملکرد کارگزاری‌ها که مستقیماً از سوی معاونت یا شورای معین ستاد خواهد بود، نیز در قالب دستورالعمل اعلام می‌گردد.

ماده ۱۶: رئیس ستاد مجاز است تا زمان ابلاغ و اجرایی شدن دستورالعمل‌های مربوطه، با هماهنگی ضمنی اعضا، راساً در خصوص صدور مجوز برای متقاضیانی که صلاحیت آنها را احراز نموده است، اقدام نماید.

ماده ۱۷: به منظور پاسداشت میراث گرانسنگ مکتب طب سنتی ایرانی، معاونت ظرف مدت ۶ ماه نسبت به طراحی مرکز ملی طب سنتی ایران مشتمل بر موزه و گنجینه آثار و مفاخر طبی از جمله نسخ خطی، دانشمندان و حکیمان و طبیبان پرآوازه و شهیر، ابزارهای تشخیصی و درمانی، کتابخانه دیجیتال، بانک تصویری هرباریوم یا موزه گیاه‌شناسی و سایر موارد مرتبط با این مقوله، اقدام و ظرف مدت یکسال نسبت به ایجاد آن مبادرت ورزد.

ماده ۱۸: معاونت ظرف مدت یکسال در خصوص تشکیل انستیتو و شبکه ملی تحقیقات طب سنتی ایران اقدام و در قالب یک پروژه، اطلاعات مربوط به طب افواهی و بومی را گردآوری نماید.

ماده ۱۹: به منظور تقویت ساختار ستاد، معاونت وفق مصوبه مندرج در سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، در خصوص اخذ مجوزهای لازم برای تحکیم ساختار تشکیلاتی ستاد و تخصیص یک ردیف مستقل در لوایح بودجه سنواتی اقدام خواهد نمود.

ماده ۲۰: به منظور پیشبرد هر چه بهتر امور مرتبط با این آئین‌نامه دبیرخانه تخصصی طب سنتی و مکمل ذیل دبیرخانه ستاد تشکیل خواهد شد.

این آئین‌نامه در ۵ فصل و ۲۰ ماده، تنظیم و از تاریخ ابلاغ لازم الاجرا خواهد بود.